

Journal of Children's

LITERATURE & LANGUAGE
EDUCATION

Limon Çekirdekleri *

Nurullah AYKAÇ**

Çocukluk dönemi, bebeklik ve ergenlik arasındaki gelişme dönemi veya bakım, korunma gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması gerektiği 0-18 yaş arası dönem olarak kabul edilir. Bu dönem aralığında, gelişimi devam eden çocuk için ailede, eğitim ortamlarında ve sosyal ortamlarda çeşitli faaliyetler gerçekleştirilir. Buradaki amaç çocuğun yaş ve dönem özelliklerine uygun bir gelişme göstermesidir. Çocukların gelişimine ve eğitimine katkı sunabilmek için yapılan sistemli faaliyetlerden biri de onlara yönelik eserler ortaya koymak ve bu eserler aracılığı ile onlara hitap etmektir. Çocuk edebiyatı olarak adlandırılan bu alandaki eserler, genel olarak çocuklar için oluşturulmuş olduğu için bu eserlerin, onların dönem özelliklerine uygun olması aynı zamanda onların zihinsel, duygusal, sosyal ve dilsel gelişimlerinde katkı sunması beklenir. Bu özelliklerin yanı sıra çocuk edebiyatı eserlerinin, toplumun geçmişten günümüze

*Emine ARLI, Timaş Çocuk Yayınları

** Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi, Diyarbakır, Türkiye, nurullahaykac@gmail.com

taşıdığı tarihi birikime, milli, manevi ve her türlü insani değerlere ters düşmeyecek içeriklere yer vermesi gerekir. Böylece inanç, kültür, değerler gibi maddi ve manevi birikimlerin tümünü kapsayan, sahip çıkan ve gelecek nesillere aktarımını yapan bir yapıda olmalıdır.

Çocuk edebiyatı eserleri, ifadeden de anlaşılacağı üzere çocuklar için oluşturulmuş edebiyattır. Dolayısıyla hem *çocuk* hem de *edebiyat* kavramlarının özelliklerine uygun olması aynı zamanda *çocuk edebiyatı* olarak adlandırılan akademik bir disiplin alanının özelliklerine uygun olması gerekmektedir. Bu özellikler; kitabın kapağı, içerikteki resimler, dil, üslup, seçilen kelimeler gibi eserin bütün dış ve iç özelliklerini kapsamaktadır. Bunların yanı sıra çocuğa görelilik olarak adlandırılan ve hitap edilen çocuğun dönem özelliklerine uygun içeriğin ve anlatımın sağlanması da gerekir. Çocuğa göreliliğin sağlanmasıyla çocuk gelişimi, psikolojisi, algılaması kısacası çocuk gerçekliği göz önünde bulundurulur. Bu şekilde hazırlanan eserin, çocuğa ve çocuğun âlemine hitap edebilmesi sağlanmış olur.

Çocuklar için oluşturulmuş eserlerin önemli bir işlevi de dini, tarihi, kültürel birikimi ve çeşitli insani değerleri işlemesidir. Böylece çocukların farkındalıkları sağlanırken söz konusu birikimlerin gelecek kuşaklara aktarımı da sağlanır. Bu çerçevede üzerinde durulması gereken, uygun bir üslupla çocuklara aktarılması gereken önemli bir konu da Filistin'dir. Gazze'deki insanların, kendi evlerine ve topraklarına sahip çıkma çabası ve bu mücadelede kundaktaki bebekten yaşlı kişilere kadar bütün Filistinlilerin yaşadıkları sıkıntılar, dolayısıyla İsrail devletinin zulmü büyüklerin gündeminde olması gerektiği kadar çocukların da gündeminde olmalıdır. Burada dikkat edilmesi gereken husus çocuklara bu gerçekleri, onların buldukları yaş ve dönem özelliklerine uygun bir üslupla anlatmaktır. Farkındalık ve bilinçlenmenin uygun ve etkili bir şekilde yapılabilmesi çocuk gerçekliğinin göz önünde bulundurulmasıyla daha etkili olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle çocuğa görelilik ilkelerine göre hazırlanmış ve söz konusu konuyu işleyen çocuk edebiyatı eserlerinin olması önemli görülmektedir.

İfade edilen özelliklerde ve çocuklara hitap edebilen etkili eserlerden biri de Emine Arlı tarafından kaleme alınan "*Limon Çekirdekleri*" kitabıdır. Timaş Çocuk tarafından Mayıs 2024'te 2. baskısı yapılan kitabın çizimleri Radiye Ayla Asilkan tarafından yapılmıştır. Limon Çekirdekleri ismi, Filistin'de sık olarak yetiştirilen limon meyvesinden dolayı seçilmiştir. Limon tıpkı zeytin ve incir gibi Filistin ile özdeşleşen tarım ürünlerindedir. Verimli ve bereketli topraklar üzerinde huzurlu, mutlu ve refah dolu zamanları da temsil eden bu ürünlere günümüzde farklı anlamlar da yüklenmiştir. Yani söz konusu üç meyve, Filistin coğrafyasında yetiştirilen sıradan üç meyveden ziyade, artık birer simgedirler. Kuran-ı Kerim'de geçmesi hasebiyle incir ve zeytine ayrı bir önem atfedilir. Buradan hareketle incire inanç ile ilgili, zeytine umut ve barış ile ilgili, limona da direniş ve mücadele ile ilgili çeşitli anlamlar yüklenmiştir. Nitekim Filistin konulu birçok edebi eser ve sinema filmlerinde bunu görmek mümkündür. Dolayısıyla "*Limon Çekirdekleri*" isminin de özellikle seçildiği düşünülmektedir.

Kitap, derste "Hangi ülkenin neleri meşhur?" sorusuna verilen cevaplarla başlıyor. Farklı ürünler ve yetiştirildiği coğrafyalar anlatılırken dersin öğretmeni, en güzel limonların yetiştirildiği şehre gelince hüzünlenir: "*Limonları çok güzeldi ama artık o şehir haritada yer almıyor. Yani varsa bile, kimse onun ve içindekilerin başına ne geldiğini bilmiyor. Kayıp Limon Şehri.*" der. İşte bu dersten sonra bir grup çocuk, "*Bir şehir nasıl yok olabilir ki?*" merakıyla kayıp şehrin peşine düşerler. Yakın çevrelerinden başlayarak bu şehrin hangi şehir olduğu ve nerede olduğunu

bulmaya çalışırlar. Böylece çocuklar için gizemli, büyükler için büyük derslerle dolu bir macera başlar.

Aile büyüklerine danışan çocuklar, aşağı yukarı aynı cevabı alırlar. Soruyu duyan kişiler hüznün ve mahcubiyetle: *“Çook uzun zaman önceydi... Sen dünyaya henüz gelmemiştin. Ve bizler de henüz birer çocuktuk. Haberlerde bir şeyler duymuştuk. Fakat sonrasında neler yaşandığı hakkında çok az şey biliyoruz. Önce şehrin elektrikleri kesildi diye biliyorum, sonra da iletişimi... Ve sonrası tam bir belirsizlik...”*

Kendilerine, *“Kayıp Şehrin Koruyucuları”* adını veren çocuklar, *“Kayıp Limon Şehri”*ni bulmak için çeşitli yerlere ilanlar asarlar ve bir taraftan da araştırmalarına devam ederler. Bu doğrultuda, kütüphanede ülkelerin sembolleri ile ilgili bir kültür atlası bulurlar. Limon sembolünden hareketle belirledikleri coğrafyanın geçmişten günümüze kadarki haritalarını incelerler. *“Her şey planlı bir şekilde olmuş. Neredeyse her yıl bu haritalarda ufak değişiklikler yapılmış. Ve yıllar sonra hiç olmayan bir ülke aniden haritada belirivermiş.”* Ayrıca Limon Şehri dışında başka şehirlerin de zamanla haritadan yok olduğunu görürler. Devamında kitabın kahramanları, *“Kimse fark etmemiş mi?”* sorusu ile günümüze seslenirler. Verilen cevapta: *“Elbette fark edenler olmuştur, ama görünüşe göre herhangi bir etkileri olmamış. Etkisi olabilecek kişilerin de susmayı tercih ettiği anlaşılıyor. Ancak sessiz kalmak da iş birliği yapmakla aynı şeydir.”* diyerek sessiz kalanları *“sessiz işbirlikçiler”* olarak nitelendiriyorlar.

Çocukların astıkları ilanı gören bir antikacı, *“Kayıp Limon Şehri”* hakkında bildiklerini anlatmak için onlarla iletişime geçer. Vaktiyle *“Kayıp Limon Şehri”*nde yaşamış bir aileden kendisine intikal eden limon çekirdeklerini onlara gösterir sonra da anlatmaya başlar. Gazza (Gazze) kelimesinin anlamından hareketle bazı bilgiler verir. Antikacının verdiği bilgiler aslında günümüzde Filistin’de, Gazze’de yaşananların özetidir:

“Ve yaşadığımız şehirler de tıpkı diğer her şey gibi, ismiyle bir karaktere bürünür. Birine şefkatli dersin şefkatli olur, cesur dersin cesaretli, adil dersin adaletli. Bu şehrin de güçlü anlamına gelen bir ismi varmış... Ama bu güç, haksızlığa karşı duruşundan ve zalime boyun eğmemesinden kaynaklanıyormuş.

Üstelik bu şehir, büyüleyici güzelliğe sahip bir şehirmiş. Öyle ki, ir kez gidenin kesinlikle yeniden gitmek isteyeceği türden... Fakat gel zaman git zaman tıpkı sineklerin şekerli şeylerin üstüne üşüştüğü gibi birtakım insanlar da bu şehrin üzerine üşüşüvermişler. Hâlbuki önceleri orada yoklarmış. Ne orada doğmuşlar, ne evleri varmış orada. Ne büyüttükleri bir ağaçları varmış ne de bir akrabaları. Kimsenin ne komşusu imişler ne de bir arkadaşı. Bu şehri çok sevdik demişler ve bu şehir artık bizimdir diyerek akın akın oraya gelmişler. Birlikte yaşama gibi bir istekleri hiç yokmuş. Tek istekleri, şehrin tek sahipleri olmamış.”

Günümüzdeki durumu göz önüne seren bu ifadeler, bir taraftan olanı aktarıırken bir taraftan da bu olaylara şahit olan insanların tepkisizliğine dem vuruyor. Her ne kadar dışarıdan bakınca karamsar bir tablo çizilmiş gibi görünse de burada yaşayan halkın mücadelecisi ve güçlü karakteri, antikacının gelecek hakkında ümitli olmasını sağlamıştır.

“Ama onlar, hazırlıksız yakalansalar da, asla pes etmeyen bir dayanıklılığa sahiplermiş. (...) Limon Şehri’nden önce birçok yerde benzer şeyleri denemişler. Ancak Limon Şehri’nin sakinleri, adları gibi, umutları da güçlü insanlarmış. Pes etmek gibi bir niyetleri de asla yokmuş. Yıllarca emek verdikleri zeytin ağaçları kesildiğinde de pes etmemişler, limon ağaçları sökülüp yakıldığında da.. Yeniden başlamak onlar için adeta bir alışkanlık haline gelmiş. Yıkılanı yeniden inşa etmek, sökülen ağaçların tohumlarını tekrar yeşertmek gibi... Ellerinden alınan her şeye rağmen, daha azıyla yetinmeyi bir

şekilde başarıyorlarmış. Umutları tıpkı bir güneş gibiymiş ve her gün yeniden doğuyormuş. Hatta mahalleleri büyük duvarlarla ayrıldığında ya da doğup büyüdüğüleri, ninelerinin de doğduğu evlerden zorla çıkarıldıklarında bile, 'Biz burada kalacağız.' diye şarkılar mırıldanıyormuş.

Limon Şehri insanların umutları ve mücadeleleri anlatılırken bir taraftan da bundan haberdar olan insanların bir şeyler yapması gerektiği üzerinde duruluyor. Kitaptaki kahramanlar, öğrendikleri bu bilginin kendilerine sorumluluk yüklediği düşüncesiyle harekete geçerler. Hala o şehirde, duvarların arkasında birilerinin olabileceğini düşünürler. Böylece yaşananların sadece bir şehrin, bir ülkenin ve bir milletin sorunu olmadığını duyurmaya çalışırlar. Bu arada farkında olarak veya olmadan bu kötülüğe ortak olanları da uyarmayı ihmal etmiyorlar. Bu şekilde boykot, anma etkinlikleri, protesto vb. farkındalık oluşturan çalışmaların önemi vurgulanıyor aslında:

"Bu olay bir anda dünyadaki tüm insanların gündemine oturmuştu. Bu olayı gündeme taşıyan 'Kayıp Şehrin Koruyucuları' ise boş durmuyor kötülüğün nasıl desteklendiği ile ilgili başlattıkları araştırmalarını sürdürüyorlardı. Çocuklar, kötülüğün sadece söz ile desteklenmediğini de böylelikle öğrenmişlerdi. Kötülüğü destekleyen yollar kapandığında, ancak kötülük beslenemez ve biterdi. Kötülüğü seçenler ve destekleyenler artık giderek yalnızlaşıyordu. Çünkü herkes bir anda limon şehirli olmuştu."

Kayıp Şehrin Koruyucuları, Limon Şehri insanların mücadelesinden ve azminden aldıkları güçle çıktıkları bu yolda nihayet başarıya ulaşıyorlar. Geleneksel masallarımızda; masaldakilere, anlatıcıya ve dinleyenlere eşit bir şekilde paylaştırılmak üzere gökten üç elma düşer. Böylece herkesin hissesine alması gerekeni alması sağlanır. Anlatıcı, Gazze özelinde Filistin meselesini bize kurgulayarak anlatmış ve hissesini almıştır. Limon Şehri sakinleri yani Gazzeliler de üzerlerine düşeni fazlasıyla yapmışlar ve yapıyorlar. Geriye kalan hisse, bu durumdan haberdar edilen okuyuculardır.

Limon Çekirdekleri kitabı, şekil ve içerik olarak bir çocuk kitabı görünümünde olsa da her yaştaki bireyin okuyabileceği bir kitaptır. Çocuk edebiyatı açısından ele alındığında ise genel olarak çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun olarak hazırlanmıştır. Dış kapak ve iç sayfa tasarımları çocukların ilgisini çekecek şekildedir. İçerikteki resimler anlatımla uyumlu bir şekilde aktarılmıştır. Merak unsurunun sağlandığı kitapta, verilmek istenen mesaj somutlaştırılarak ve yer yer empati yaptırılarak etkili bir şekilde verilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak Limon Çekirdekleri kitabı çocuklara uygun ve çocuk gerçekliği göz önünde bulundurularak hazırlandığı için faydalı bir kitap olarak görülmüştür. Ayrıca Gazze'de yaşanmakta olan işgal ve soykırımdan hareketle Filistin meselesini çocukların gündemine alması bakımından önemli bir eser olarak görülmektedir.

